

Musa, I.; Ćorić, N.; Vidović, R.

NEDOSTATCI U PRIMJENI MEĐUNARODNIH OBVEZA JAVNOG RTV SUSTAVA BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak: Međunarodnim dokumentima zajamčena sloboda izražavanja uz slobodu traženja osigurava i slobodu širenja i primanja informacija. Upravo zadaću širenja društveno važnih informacija trebali bi obavljati javni radiotelevizijski servisi na prostoru cijele države u kojoj su osnovani. Posebna im je zadaća proizvoditi i distribuirati programske sadržaje koji nemaju komercijalnu, nego visoku društvenu vrijednost, prije svega kulturne, obrazovne, vjerske programe čijim se emitiranjem zadovoljavaju potrebe medijskog izvješćivanja određene skupine stanovništva, a za što javni mediji ubiru prihode putem naplate RTV pristojbe ili drugih oblika javnoga financiranja. U radu se, temeljem analize međunarodnih obveza javnog radiotelevizijskog sustava i komparacijom sa međunarodnim obvezama drugih javnih djelatnosti, donose zaključci i preporuke o njegovu unaprjeđenju kako bi se zadovoljile univerzalne potrebe informiranja temeljene na međunarodnim aktima, a koje današnji trenutak razvoja tehnologije čini jednostavno dostupnima.

Ključne riječi: sloboda izražavanja, javni radiotelevizijski sustav, međunarodne obveze, Bosna i Hercegovina, Europska unija,

Podatci o autorima: dr. sc. Musa, I.[lija], izv. prof., Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, Matice hrvatske b.b., 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, ilija.musa@gmail.com; dr. sc. **Ćorić, N.[ino], doc.**, Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, Matice hrvatske b.b., 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, nino.coric@gmail.com; mr. Vidović, R.[obert], Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Trg Bosne i Hercegovine 1, 71000 Sarajevo, Robert.Vidovic@parlament.ba

Disadvantages in the implementation of the public rtv system of Bosnia and Herzegovina international obligations

Abstract: Freedom of expression guaranteed by international documents assures freedom to seek as well as to receive and disseminate information. Public radio-television services should be the ones to disseminate socially important information in the country where they were established. Their special task is to produce and distribute program contents which do not have commercial but highly social value. That refers especially to cultural, educational and religious programs, whose broadcasting satisfies the needs of media reporting of a certain population group and for which public media receive certain incomes through charging the RTV fee or other forms of public financing. On the basis of the analysis of public radio-television system international obligations and comparison with international obligations of other public activities, the paper gives conclusions and recommendations for its improvement in order to satisfy universal needs for informing based on the international acts and which the current moment of technology development makes simply available.

Key words: freedom of expression, public radio-television system, international obligations, Bosnia and Herzegovina, European Union.

Author's data: Assoc. Prof. Ph. D. Musa, I.[lija], University of Mostar, Faculty of Humanities and Social Sciences, Matice hrvatske b.b., 88000 Mostar, BIH, ilija.musa@gmail.com; Assist. Prof. Ph. D. Ćorić, N.[ino], University of Mostar, Faculty of Humanities and Social Sciences, Matice hrvatske b.b., 88000 Mostar, BIH, nino.coric@gmail.com; Mr. Vidović, R.[obert], Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina, Trg Bosne i Hercegovine 1, 71000 Sarajevo, BIH, Robert.Vidovic@parlament.ba

1. Uvod

Povjerenje u medije u suvremenoj, zapadnoj, političkoj tradiciji usko se veže uz povjerenje u demokratske političke institucije, u sam demokratski poredak i demokratske vrijednosti na kojima se sustav temelji. Posebno je bitno povjerenje u javne medije, a to su oni mediji koji su javno financirani i koje u radu nadzire javnost, ili bi je morala nadzirati. Ti javni mediji, napose oni s državnim pokrivanjem, prije svega sastavnice Javnog RTV sustava, uz programsku raznolikost, uredničku neovisnost, odgovornost i transparentnost, imaju i dužnost zaštitnika demokracije, kako kroz sustav informiranja i obrazovanja, tako i kroz sustav očuvanja i promocije kulturne i tradicijske baštine.

U državi u kakvoj danas živimo – Daytonskoj Bosni i Hercegovini – državi tri konstitutivna naroda u dva entiteta, državi s RTV sustavom od četiri sastavnice na kojima se emitiraju programi na dva službena jezika i miks jeziku (kojega neki zovu BHS jezikom), valjalo bi osigurati jednaka prava za sve konstitutivne narode i ostale građane Bosne i Hercegovine u skladu s obvezama predviđenim međunarodnim propisima čija je potpisnica i ta država, a sve kako bi se afirmirale i europske demokratske vrijednosti kojima težimo.

Sloboda izražavanja kao temelj djelovanja javnih medijskih servisa i jamac prava na informiranje u suvremenom društvu posebno je zaštićena u dokumentima Ujedinjenih naroda, Općoj deklaraciji o ljudskim pravima¹ i Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima², ali i u UNESCO-voj Sofijskoj deklaraciji³ kojom se određuje da će države „omogućiti, ili pojačati tamo gdje već postoje, ustavna jamstva o slobodi izražavanja i slobodi tiska te će revidirati ili ukinuti one zakone, propise i mjere koje ograničavaju provedbu toga temeljnog prava“⁴.

Najvažnijim međunarodnim pravnim aktom za razvoj medija i osiguranje slobode izražavanja može se smatrati Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁵. Taj dokument Vijeća Europe osigurava primjerenu zaštitu temeljnih prava kroz mogućnost pravne zaštite putem institucije Europskog suda za ljudska prava.

1 Opća deklaracija o ljudskim pravima, usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda *Rezolucijom 217 A (III)*, 10. prosinca 1948., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html, (pristupljeno 21. studenoga 2017.)

2 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda *Rezolucijom br. 2200 A /XXI/*, 16. prosinca 1966., https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf, (pristupljeno 21. studenoga 2017.)

3 Sofia Declaration on Promoting Independent and Pluralistic Media, usvojena na Općoj skupštini UNESCO-a *Rezolucijom 35, 1997.*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001095/109559eo.pdf>, (pristupljeno 21. studenoga 2017.)

4 Isto, čl. 2.

5 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe, donesena u Rimu 4. studenoga 1950., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1999_05_6_142.html, (pristupljeno 21. studenoga 2017.)

Kakva je važnost međunarodnih dokumenata vidljivo je u svim bosanskohercegovačkim ustavima, a posebno u Ustavu Bosne i Hercegovine (Aneksu IV. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini - Daytonskog mirovnog sporazuma), gdje se u preambuli navodi važnost zaštite ljudska prava i sloboda sukladno međunarodnim propisima. Tako se u članku drugom Ljudska prava i temeljne slobode propisuje izravna primjena i nadzakonska snaga Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s vezanim protokolima u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, čime se jasno štiti i sloboda izražavanja koja je temelj uspostave sustava javnoga informiranja.

2. Međunarodni standardi slobode izražavanja u Bosni i Hercegovini

Sloboda izražavanja kojom se osiguravaju uvjeti za medijsko djelovanje i pravo informiranja spada u prvu skupinu ljudskih prava, širu skupinu građanskih i političkih prava, a uključuje „slobodu mišljenja, primanja i širenja informacija i ideja, bez ometanja od strane vlasti i bez obzira na granice“⁶, što u kontekstu Ustava BiH jasno sugerira i slobodu osnivanja sredstava javnog informiranja prema zahtjevima svih konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini. Premda se zaštita ljudskih prava u svakodnevnom životu uglavnom fokusira na prava zaštićena unutarnjim pravnim aktima, nema nijednog područja društvenog života u kojem se državna legislativa ne oslanja na propise međunarodnog prava, jer jednostavno s njima mora biti usklađena, odnosno na njima se mora temeljiti. Uređivanje odnosa u društvu aktima međunarodnog prava najviše je prisutno na području ljudskih prava i temeljnih sloboda, ponajprije zbog toga što međunarodni akti detaljno normiraju ljudska prava, ali i zbog širine zaštite ljudskih prava predviđenih međunarodnim pravnim aktima.

Ustav Bosne i Hercegovine, članak 2. Ljudska prava i temeljne slobode; st. 2. Međunarodni standardi, ističe kako se u Bosni i Hercegovini izravno primjenjuju prava i slobode zajamčeni Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima. U tom je kontekstu bitna i odredba stavka 3. kako sve osobe u BiH uživaju slobodu izražavanja.⁷

Ustav Federacije BiH kroz poglavlje 2. Ljudska prava i slobode – navodi kako se „načela, prava i sloboda utvrđena u članku 2. Ustava Bosne i Hercegovine, primjenjuju na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine“⁸, a u članku 2. da će „Federacija osigurati primjenu najviše razine međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Dodatku ovoga Ustava. Osobito: (1) Sve osobe na području Federacije uživaju sljedeća prava I) na temeljne slobode: slobodu govora i tiska; slobodu mišljenja; ...“⁹.

Zajamčena sloboda izražavanja osigurava i slobodu širenja i slobodu primanja informacija. Upravo zadaću širenja društveno važnih informacija trebali bi obavljati javni radiotelevizijski servisi na prostoru cijele države u kojoj su osnovani. Posebna im je zadaća proizvoditi i distribuirati programske sadržaje koji nemaju komercijalnu, nego visoku društvenu vrijednost, prije svega kulturne, obrazovne, vjerske i slične programe čijim se emitiranjem zadovoljavaju potrebe medijskog izvješćivanja određene skupine stanovništva pokrivaju-

⁶ Isto, članak 10.

⁷ Usp. Ustav Bosne i Hercegovine, članak 2., http://www.dei.gov.ba/o_bih/default.aspx?id=49&langTag=hr-HR (pristupljeno 11. prosinca 2017.)

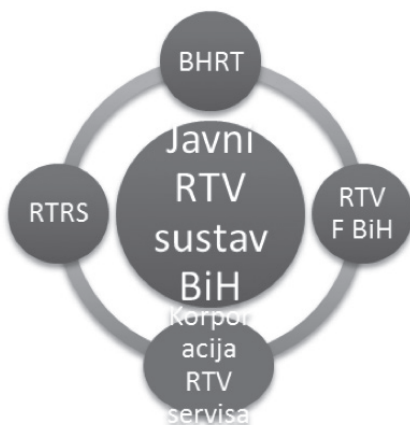
⁸ Usp. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, članak 2., http://www.ustavnisudfbih.ba/hr/dokumenti/ustav_pre-cisceni_tekst.pdf, (pristupljeno 11. prosinca 2017.)

⁹ Isto, članak 2.

ći i temama i geografskim područjima njihove interese. Zaštita slobode informiranja svih društvenih skupina mora biti "uspostavljena na nacionalnoj razini. Sloboda proizvodnje i distribucije medijskih sadržaja i mišljenja opća je sloboda koja predviđa emitiranje putem javnih medija. Budući da javno informiranje ima važnu ulogu u suvremenom društvu jer osigurava dobivanje informacija i mišljenja o tome što se događa u politici, gospodarstvu i društvu, država mora posebno o njemu skrbiti. ... Javni mediji imaju jako velik utjecaj na javno mnijenje i time na demokraciju u medijskom društvu zbog čega im se mora osigurati neovisnost u proizvodnji i izboru emitiranih sadržaja."¹⁰ Zbog toga javni mediji i ubiru prihode putem naplate RTV pristojbe ili drugih oblika javnoga financiranja.

3. Javni RTV sustav Bosne i Hercegovine

Ustroj Javnog RTV sustava BiH već je poznat. Četiri sastavnice - tri servisa (i Korporacija) - jedan državni i dva entitetska. Stavi li se javni RTV servis Bosne i Hercegovine u okvire međunarodnih akata i ustavnih odredbi, onda je i na prvi pogled lako zaključiti da jednom od tri konstitutivna naroda nije omogućeno pravo na slobodu izražavanja, tj. informiranja putem javnog RTV sustava, a jasno je da postoje jaki utjecaji određenih interesnih skupina na uređivačku politiku nekih njegovih servisa.

Slika 1: Organizacija Javnog RTV sustava Bosne i Hercegovine

Ovako koncipiran Javni RTV sustav BiH nije zaživio već 13 godina od njegova uspostavljanja, jer još uvijek Korporacija nije počela s djelovanjem. Imajući u vidu opseg poslova Korporacije jasno je da Bosna i Hercegovina i zbog toga što ona nije počela s radom krši međunarodne ugovore. Pitanje je i kakve su obveze vezane za provođenje postupka digitalizacije prijenosa televizijskog signala? Znajući da je predviđeni rok za potpuni dovršetak procesa digitalizacije bio je 15. lipnja 2015. godine očito je da Bosna i Hercegovina krši i obveze prema EBU, a brojne su negativne posljedice nastale ne provođenjem procesa digitalizacije. Jedna od posljedica je i to da se zbog mogućih sankcija, ako dođe do prelaska signala analognog emitiranja u neku od susjednih država, radiotelevizijski signal i Javnog

10 Schiwy, P, Schütz, W., Dörr, Dieter, *Medienrecht - Lexikon für Praxis und Wissenschaft*, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2010., str. 511.

RTV sustava ograničava u rubnim područjima države pa tamošnje stanovništvo ne može pratiti njegove televizijske programe i ostaje uskraćeno za pravo na javno informiranje. Kvaliteta programskih sadržaja televizijskih emitera osiromašena je i zbog nemogućnosti punog opsega razmjene sadržaja, a posebno velik problem događa se zbog nemogućnosti izdavanja novih dozvola za televizijsko emitiranje čime se djelomično onemogućuje i medijski pluralizam propisan međunarodnim dokumentima čija je potpisnica i Bosna i Hercegovina. Zbog neprovođenja digitalizacije i proračunski prihodi od koncesija za širokopojašni internet, i 4G mreže su znatno niži od mogućih.

Stoga je upitno i kako Javni RTV sustav Bosne i Hercegovine obavlja temeljne dužnosti. Dužnost javnih medija prema demokratskim standardima obuhvaćaju "pružanje sveobuhvatnog izvješćivanja, izgradnju međunarodnog razumijevanja, europsko integriranje, društvenu koheziju i razumijevanje na svim razinama države, kao i pružanje informacija, obrazovanja, savjetovanja, zabave i kulture."¹¹

I prema Zakonu o Javnom RTV sustavu BiH u članku 26., programska načela, predviđene su dužnosti servisa kojima bi se opravdala zadaća javnih radiotelevizijskih emitera.

Tako je određeno da program javnih RTV servisa u Bosni i Hercegovini:

"(1) ... služi interesu javnosti i mora biti u skladu s profesionalnim standardima, propisima i pravilima Regulatorne agencije. Javni RTV servisi dužni su osigurati raznovrstan i izbalansiran radijski i televizijski program, koji ispunjava visoke etičke standarde i standarde kvalitete, poštivanja ljudskog života, dostojanstva i fizičkog integriteta osobe, te promocije demokratskih sloboda, društvene pravde i međunarodnog razumijevanja i mira.

(2) Program javnih RTV servisa uključuje informacije, kulturu, obrazovanje, zabavu i sport.

(3) Program javnih RTV servisa uvažavat će nacionalne, regionalne, tradicijske, vjerske, kulturne, jezičke i druge karakteristike konstitutivnih naroda i svih građana Bosne i Hercegovine. Program javnih RTV servisa također će afirmirati kulturne i druge potrebe nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini.

(4) Programi javnih RTV servisa uvažavat će prava konstitutivnih naroda i ostalih i bit će uređivani ravnopravno na tri službena jezika i dva pisma.

(5) U proizvodnji vlastitog programa i programa u koprodukciji javni RTV servisi osigurat će ravnopravnu zastupljenost sadržaja koji odgovaraju tradicijskoj baštini sva tri naroda i adekvatnu zastupljenost ostalih.

(6) Javni RTV servisi proizvodit će i uređivati programe u skladu s najvišim profesionalnim kriterijima uz poštivanje umjetničkih i stvaralačkih sloboda, nezavisno od stavova državnih organa, političkih stranaka i drugih interesnih skupina ..."¹²

Ipak, unatoč ovakvoj zakonskoj obvezi praksa pokazuje da uporaba jezika u programima javnih servisa ne zadovoljava potrebe svih konstitutivnih naroda, ni u izboru tema izvješćivanja, kao ni u zastupljenosti područja s kojih se izvještava situacija nije ništa bolja. Upravo odabir tema izvješćivanja, redoslijed vijesti, trajanje priloga, i kontekst izvješćivanja, prema istraživanju provedenom 15., 16. i 17. rujna 2017. godine na sadržajima dnevnika, središnjih informativnih emisija, na servisima Javnog RTV sustava BiH pokazuje da u Bosni i Hercegovini funkcioniraju najmanje tri različita medijska sustava.

11 Kübler, F, *Medien, Menschenrechte und Demokratie*, C. F. Müller, Heidelberg, 2008., str. 228.

12 Zakon o Javnom RTV sustavu Bosne i Hercegovine, članak 26., <https://www.parlament.ba/law/Download-Dokument?lawDocumentId=79a8d2f2-618d-4f27-80de-320999ce9260&langTag=hr> (pristupljeno 23. rujna 2017.)

PREGLED VIJESTI U SREDIŠNJIM INFORMATIVNIM EMISIJAMA NA SERVISIMA JAVNOG RTV SU-STAVA BiH (15., 16. i 17. rujna 2017. godine)		
15. rujna 2017. Godine		
BHRT	RTV F BiH	RTRS
<p>1. Predsjedatelj Predsjedništva BiH Dragan Čović o aktiviranom planu za brzo članstvo u NATO (1 min)</p> <p>2. Predsjedatelj Predsjedništva BiH Dragan Čović o procesu ulaska BiH u Europsku uniju – anketirani građani, predstavljena različita mišljenja (1 min)</p> <p>3. Dragan Čović i hrvatski premijer Andrej Plenković o izgradnji Pelješkog mosta – izgradnja se neće zaustaviti (1:10 min)</p> <p>4. Još uvijek traje štrajk građu radnika Željeznica Republike Srpske (3 min)</p> <p>5. Ponovno poskupljenje namirnica u BiH – 4 izjave udruga, poljoprivrednika i ministara, te anketiranje građana (3 min)</p> <p>6. Europska unija dopustila prijevoz mesa iz BiH u treće zemlje (2:20 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Eksplozija bombe u Londonu – teroristički napad (1:30 min)</p> <p>2. Sjeverna Koreja opet lansirala balističku raketu (1:30 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. Sjećanje na pobijene Bošnjake u Općini Vlasenica 1992. godine (0:30 min)</p> <p>2. Dan borbe za obilježavanje demokratskih prava – BiH se nije uključila, institucije nezainteresirane, demokraciju imamo samo pri izborima (3 min)</p> <p>3. Studenti iz USŽ imaju probleme sa Studentskih centrom u SŽ zbog dugovanja (2:30 min)</p> <p>4. U Stocu obnovljena knjižnica „Mak Dizdar“ (1:30 min)</p> <p>5. U Sarajevu počeo festival Lutkar-skog pozorišta (1:30 min)</p>	<p>1. Hrvatska predsjednica Kolinda Grabar Kitarović izjavila da se 10 tisuća radikalnih Selefija nalazi u BiH; SOA potvrdila; bošnjački bh. dužnosnici kažu „preuveličavanje i neistina“; hrvatski i srpski bez komentara (4 min)</p> <p>2. Izgradnja Pelješkog mosta i ponude za izgradnju; premijer Plenković „gradnja neće stati“ (1:30 min)</p> <p>3. Predsjedatelj Predsjedništva BiH Čović u službenoj posjeti SAD-u; u izjavi o Pelješkom mostu, funkcioniranju vlasti te izbornom procesu (1:30 min)</p> <p>4. Oliver Knezović se ne tereti za smrt Vedrana Puljića (1 min)</p> <p>5. Milorad Dodik otvorio „Dane Srpske“ u Srbiji; „RS pripada Srbiji“; FTV protiv Dodika – „naplatio“ rat i uživa, dok se stanje u entitetu pogoršava (1:30min)</p> <p>6. Počelo 13. savjetovanje Električni sustav u Neumu, gost Dnevnika Edhem Bičakčić, predsjednik nacionalnog ogranka CIGRÉ (7 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Katarski emir na sastanku s Angelom Merkel i Emmanuelom Macronom (1:30 min)</p> <p>2. Eksplozija bombe u Londonu – teroristički napad (3 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. Sportski direktori međunarodnih škola stigli u Sarajevo (1 min)</p> <p>2. Zemaljski muzej u Sarajevu slavi 20 godina – gošća Dnevnika Marica Filipović, zamjenica ravnatelja (8 min)</p>	<p>1. „Dani Srpske“ otvoreni u Srbiji – intervju s predsjednikom RS-a Miloradom Dodikom – „RS je dio Srbije“ (12 min)</p> <p>2. Pregled rada Narodne skupštine Republike Srpske (4 min)</p> <p>3. Obilježen Dan nestalih i poginulih u RS-u (5 min)</p> <p>4. Predsjedatelj Čović o Pelješkom mostu – premijerka RS-a Cvijanović „Srbima u BiH je važniji most na Gradiški“ (2 min)</p> <p>5. Vijeće ministara BiH bi moglo izgubiti većinu (3 min)</p> <p>6. Bh. državljanin otišao na ratište u Siriju, u Tuzli osvanula islamiistička zastava (0:30 min)</p> <p>7. Nastavlja se štrajk glađu radnika Željeznica RS-a (3 min)</p> <p>8. Suđenje Mensuru Đakiću, pripadniku HVO-a (3 min)</p> <p>9. Hrvatska predsjednica Grabar Kitarović razrješuje Domazeta Lošu zbog izjave o arbitražnoj presudi (0:30 min)</p> <p>10. Dodjela nagrada za književnost u Banja Luci (4 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Teroristički napad u Londonu (1:30 min)</p>

16. rujna 2017. Godine		
BHRT	RTV F BiH	RTRS
<p>1. Teroristički napad u Londonu – uhićen 18-godišnjak (3 min)</p> <p>2. Sjeverna Koreja ispalila raketu, SAD kaže „cilj je bio Japan“ (1:30)</p> <p>3. PDP – Bijeljina – Oporba želi uputiti Apelaciju Ustavnom sudu RS-a da se ponište odluke NSRS (2 min)</p> <p>4. Forum mladih SDP-a – prosvjetna šetnja – kampanja „Ostajmo ovdje“ (1 min)</p> <p>5. BiH će postati zemlja staraca, problem nezaposlenosti i odlaska mladih (3 min)</p> <p>6. Oliver Knezović se ne tereti za ubojstvo Vedrana Puljića (1:30 min)</p> <p>5. Smjena i ponovno imenovanje ravnatelja policije HNŽ (3 min)</p> <p>6. Zašto Livno još nije grad? – Kriva koalicija SDA-HDZ BiH (3 min)</p> <p>7. Formirana SDS – najavili sudjelovanje na općim izborima u BiH (0:30 min)</p> <p>8. Problem neprovedbe DDD mjera u Sarajevu (3:20 min)</p> <p>9. Islamska zajednica u BiH obilježila 40 godina rada Univerzитета u Sarajevu (4 min)</p> <p>10. Red Bull Cliff Diving Mostar – natjecanje u ekstremnim skokovima (3 min)</p>	<p>1. Predsjednik RS-a Dodik se ne odriče snova – „RS i Srbija su jedno“ (3 min)</p> <p>2. PDP najavio Apelaciju Ustavnom sudu RS-a, traže smjenu ministra unutarnjih poslova RS-a Lukača (2 min)</p> <p>3. Radnici Željeznica RS-a nastavljaju štrajk glađu, nadležni se ne obraćaju (2 min)</p> <p>4. Prosvjedna šetnja Foruma mladih SDP-a BiH – „mladi odlaze“, (1:30 min)</p> <p>5. Požar u Baču kod Vojvodine – 3 djece preminulo (2 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. U Londonu uhićen 18-godišnjak osumnjičen za teroristički napad (1:30 min)</p> <p>2. Sjeverna Koreja ispalila raketu, SAD oštro reagira (3 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. Hoće li Mostar, Banja Luka, Zenica i Sarajevo biti kandidati za Europsku prijestolnicu kulture? (3 min)</p> <p>2. Izložba u Sarajevu o Sarajevu – 25 godina nakon opsade (3 min)</p> <p>3. U Novom Šeheru omogućena škola na srpskom jeziku – do sad na hrvatskom (3 min)</p> <p>4. Red Bull Cliff Diving Mostar</p>	<p>1. Predsjednik RS-a Dodik – o blokadi rada Parlamenta i oporbi (4 min)</p> <p>2. Predsjednik Srbije A. Vučić i Dodik – „RS se ugleda na Srbiju“ (3 min)</p> <p>3. Premijerka RS-a Cvijanović o MMF-u i blokiranoj tranši (1:30 min)</p> <p>4. Mirovine u RS-u veće za tri posto (3 min)</p> <p>5. Ratni put RS-a – 1. brigada Vojske RS-a prvi put djelovala na današnji dan (3 min)</p> <p>6. Hrvatske službe upozoravaju na radikalne islamiste, Bošnjaci demantiraju (3 min)</p> <p>7. Osnovana nova politička stranka – „Prva SDS“ (2 min)</p> <p>8. Krađa goriva u rudniku Gacko (3 min)</p> <p>9. Smanjeni prinosi ratarske proizvodnje u RS-u za 50 posto (3 min)</p> <p>10. Izgrađen put na desnoj obali Tare (1:30)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Sjeverna Koreja – SAD – ispaljena raketa (1:30 min)</p> <p>2. Španjolska racija – traže listiće za referendum (2 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. SKD Prosvjeta – u Mostaru prikazan film „Preživjeli logoraši ustaških logora – genocid od strane NDH“ (3 min)</p>

17. rujna 2017. Godine		
BHRT	RTV F BiH	RTRS
<p>1. Član Predsjedništva BiH Mladen Ivanić – „Vlast u RS-u treba uvažiti stavove oporbe“ (3 min)</p> <p>2. U kakvom su financijskom stanju entiteti – godina je dana otkako je MMF obustavio financijsku potporu BiH (3:30 min)</p> <p>3. Nastavljaju se prosvjedi radnika Željeznica u RS-u (0:30 min)</p> <p>4. Olujno nevrijeme pogodilo Zenicu (1:30 min)</p> <p>5. Zabrana vode za piće u Općini Lukavac (3 min)</p> <p>6. Zabrana rada tvornice kod Bihaća – proizvodnja peleta (3 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Još jedna osoba uhićena zbog terorističkog napada u Londonu (1 min)</p> <p>2. Žena mira – Miyanmar o izbjegličkoj krizi (2:30 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. U Beogradu održana Parada ponosa (1 min)</p> <p>2. Roditelji u Tuzli ne mogu djeci osigurati školski pribor (2:30 min)</p> <p>3. Bijeljina – ustoličen Vladika Fotije (0:30 min)</p> <p>4. U Čitluku 6a. manifestacija „Dani berbe grožđa“ (0:30 min)</p> <p>5. Završio Sarajevo-polumaraton (1:30 min)</p>	<p>1. Osoba kod Općine Lukavac smrtno stradala od mina pri sječi šume (2 min)</p> <p>2. Državni ministar sigurnosti Dragan Mektić – „Makedonski scenarij moguć za BiH“ (0:30 min)</p> <p>3. Održana konferencija Kruga 99 – „Hrvatska i Srbija preko konstitutivnosti naroda omogućuju dominaciju nad dijelom bh. stanovništva, tamo gdje Bošnjaci nisu većina“ (3 min)</p> <p>4. Predsjedatelj Čović s Kardinalom iz Chicaga o političkoj situaciji u BiH (0:30 min)</p> <p>5. Ugrožena autonomija Centralne banke BiH (3 min)</p> <p>6. Sukob Vlade i oporbe u RS-u (2 min)</p> <p>7. „Naše društvo Mostar“ upozorilo na anarhiju kada je u pitanju komunalno poduzeće (1 min)</p> <p>8. U Banja Luci predstavljen sustav javnih nabavki – Europska banka za obnovu i razvoj financijski pomaže BiH (3:30 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Okončanje političke i teritorijalne podjele Palestine? – Je li pred nama mir? (3 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. Održana Parada ponosa u Beogradu (1 min)</p> <p>2. Počeo Street art festival u Bihaću (3 min)</p> <p>3. U Zenici nevrijeme – uništene ceste, fasade i drveća (1 min)</p>	<p>1. „Blokada rada Parlamenta RS-a i dalje najvažnija politička tema u BiH“ – Dragan Mektić za makedonski scenarij (4 min)</p> <p>2. U Vašićima kod Gradiške obilježeno 26 godina od osnivanja 16. krajiške brigade (3:30 min)</p> <p>3. Ustoličen episkop Fotije u Bijeljini (3 min)</p> <p>4. U Istočnom Sarajevu proslava krsne slave svetog mučenika Petra Dobrobosanskog (3 min)</p> <p>5. Predsjednik GO DNS-a Čubrilović – izdano novih stotinu članskih iskaznica (3 min)</p> <p>6. Prometna nesreća u Bileći (1 min)</p> <p>7. Hoće li Hrvatska odgovarati za ratnu akciju „Una“ – „Zločin nije naplaćen i nitko nije odgovarao“ (3 min)</p> <p>8. Dva mjeseca od požara u selu Bančići i uništenih štala – kako se oporavlja ljubinsko selo? (3 min)</p> <p>9. Tablete i lijekovi – problem uzimanja na vlastitu ruku (3 min)</p> <p>10. Požari u Srbiji – velike štete na Zlatiboru (0:30 min)</p> <p>- SVIJET</p> <p>1. Generalna Skupština UN-a u fokusu javnosti idućih dana – nije spomenuta nazočnost predsjedatelja Čovića (3 min)</p> <p>2. Referendum u Španjolskoj (0:30 min)</p> <p>- OSTALO</p> <p>1. Priča o mogućnostima – žena vozač kamiona u Prijedoru – „Ostvarila sam svoj san“ (3 min)</p>

Pregledom emitiranih sadržaja, njihovih tema i konteksta objavljenih informacija sadržaj središnjih informativnih emisija BHRT-a pokazao se najprofesionalnije uređenim. U njemu su prisutne teme iz svih područja Bosne i Hercegovine, ali ipak nadvladavaju teme s područja Federacije BiH u odnosu na one iz Republike Srpske. Dominantne teme izvješćivanja u analiziranim dnevnicima BHRT-a su politički odnosi unutar države i odnosi Bosne i Hercegovine s Europskom unijom.

Dnevnici Radiotelevizije Federacije BiH, iako bi trebali na jednak način informirati o temama sa svih područja toga entiteta imaju tendenciju izdvajanja negativnih događaja s područja na kojima su Hrvati većinsko stanovništvo, uglavnom negativno konotiraju odnose s Republikom Hrvatskom i događaje u Republici Srpskoj, a prilozi u kojima se izvješćuje o aktivnostima Predsjedatelja Predsjedništva BiH (u tom trenutku hrvatskoga člana predsjedništva) ne dobivaju važnost koja bi im s obzirom na instituciju o kojoj se informira trebala, po svim objektivnim kriterijima, biti osigurana.

Dok RTV F BiH u svojim sadržajima favorizira oporbu u Republici Srpskoj, RTRS emitira sadržaje koji pozitivno oslikavaju tamošnju vlast, a negativno konotiraju većinu aktivnosti tamošnje oporbe (koja participira na vlasti na državnoj razini) i sudionika vlasti na državnoj razini iz bošnjačkih stranaka, dok je temeljem analiziranih sadržaja sasvim razvidno da vijesti s područja Federacije BiH nisu primjereno zastupljene.

Posebno zabrinjava činjenica da sadržaji koje emitiraju servisi Javnog RTV sustava u okviru informativnih programa odražavaju ukupan sustav medijskoga izvješćivanja u Bosni i Hercegovini dokazujući da u njoj djeluju najmanje tri odvojena medijska sustava. Naime, istraživanje provedeno u svibnju 2014. godine na *mainstream* dnevnim novinama u Bosni i Hercegovini pokazalo je da za odabir vijesti, prema sadržaju obrađenih tema, presudnu ulogu ima etnocentrizam kao sredstvo identifikacije¹³. I dok se na području komercijalnih tiskovina odabir vijesti može pravdati zahtjevima jednog dijela čitateljstva, u programima Javnog RTV sustava nužno je zadovoljiti zahtjeve svih društvenih skupina, a posebice konstitutivnih naroda.

Djelovanje javnih radiotelevizijskih kuća nužno je usmjeriti k razvoju demokracije, uspostavi suglasja različitih društvenih segmenata o bitnim temama, poticanju kulture dijaloga, razumijevanja i suživota jer upravo "masovni mediji ispunjavaju ključnu, često javno opisanu, zadaću u okviru stvaranja i kontrole demokratske volje. Na taj način oni doprinose stabiliziranju temelja demokracije. Pomoću širokog raspona vijesti o kojima izvješćuju trebaju omogućiti razvoj slobodnog i sveobuhvatnog mišljenja građana, čime se ostvaruje mentalna, kulturna, politička i profesionalna orijentacija u društvu, kontrolira državna aktivnost i društveni procese čine transparentnim, jasno propitivanim što, rezultira uspostavom demokratske i pluralne javne sfere."¹⁴

4. Javni RTV sustav u odlukama ustavnih sudova u BiH

Djelovanje sastavnica Javnog RTV sustava i provedba programskih načela koja bi trebala osigurati javno informiranje za sve segmente društva propitivana je i u zakonodavnim tijelima, pa je dovela i do postupka za zaštitu vitalnoga nacionalnoga interesa Hrvata u

¹³ Vidi: Tomić, Z., Musa, I., Primorac, M., *Podijeljeni medijski sustavi (analiza mainstream medija u Bosni i Hercegovini)* u: *Identiteti-kulture-jezici*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015, str. 279.-293.

¹⁴ Schiwy, P., Schütz, W., J., *Medienrecht - Lexikon für Wissenschaft und Praxis*, Luchterhand, Neuwied - Kriftel - Berlin, 1994., str. 228.

BiH koji u okviru trenutnoga Sustava nemaju mogućnost ostvarivanja prava na javno informiranje. Povodom zahtjeva za utvrđivanje povrede vitalnog nacionalnog interesa Ustavni sud je, prije svega zbog sastava toga suda i uključenosti nekih njegovih sudaca u proces donošenja Zakona o Javnom RTV sustavu BiH 2005. godine taj zahtjev odbio. Ipak, u odluci Ustavnoga suda BiH¹⁵, odnosno izdvojenom mišljenju dvoje sudaca (Hrvata), ističe se da Zakon tj. navedena odredba (kojom se osigurava jednako pravo informiranja za sve segmente) predstavlja prilično općenitu normu koja daje samo naznaku da će se poštivati svi principi navedeni u toj odredbi. Međutim, polazeći kako od standarda Europskog suda, tako i načela vladavine prava da zakoni moraju biti formulirani dovoljno precizno, da zakonske posljedice moraju biti izvjesne i primjerene legitimnim očekivanjima za one na koje će se primjenjivati, smatra se da članak 26., tada prijedloga, kasnije usvojenoga zakona ne zadovoljava ove standarde.

Odbacujući mogućnost narušavanja Vitalnog nacionalnog interesa Hrvata zbog zahtjeva za osiguranje javnog informiranja na vlastitom jeziku, Sud posebno ističe da Hrvati nisu manjina i da ne mogu, tražiti mogućnost zaštite kroz prava iz *Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima*¹⁶ koja u članku 11. ističe kako države potpisnice imaju obvezu, poštujući načelo neovisnosti i autonomije medija kao javne službe, za korisnike manjinskih jezika osigurati i olakšati osnivanje bar jedne radio postaje i jednog televizijskog kanala na regionalnom ili manjinskom jeziku i poticati i olakšati odašiljanje, emitiranje i proizvodnju medijskog sadržaja koji proizvode takvi mediji i uz to ih financijski potpomagati. Dakle, ono što manjine u demokratskim državama mogu, konstitutivni narod u Bosni i Hercegovini ne može, imati osiguran sustav javnog informiranja.

Sudskim se putem pokušalo djelovati i prema uređenju entitetskog radiotelevizijskog servisa u Federaciji BiH. Naime, programska načela moraju omogućiti obavljanje funkcija Javnog RTV servisa Federacije Bosne i Hercegovine i zbog toga ta načela trebaju jasno utvrditi zakonski instrument zaštite za sva tri konstitutivna naroda i ostale građane tako da bi se eliminirala svaka mogućnost favoriziranja bilo kojeg naroda, a time i diskriminacija na jednakopravnu uporabu jezika i pisma, uvažavanje nacionalnih, regionalnih, tradicijskih, vjerskih, kulturnih i drugih posebnosti konstitutivnih naroda i svih građana Bosne i Hercegovine stoji u Odluci Ustavnoga suda F BiH kojom je nedvosmisleno utvrđeno da taj servis ne obavlja zadaću koja mu je povjerena¹⁷.

Odbedbama (Zakona), prema Odluci, nisu predviđeni instrumenti odgovornosti i nadzora tijela upravljanja u slučaju nepoštivanja ostvarivanja programskih načela u pogledu jednakopravnosti sva tri konstitutivna naroda propisanih Ustavom F BiH, tako da se može dogoditi da dođe do narušavanja principa jednakopravnosti, a da se to efektivno ne može osporiti, odnosno preispitati.

Takav stav Suda logičan je i zbog toga što se emitiranje programskih sadržaja na tome, ali i na drugim servisima ne omogućava jednakopravno na jezicima konstitutivnih naroda, što je potvrđeno lingvističkim analizama njihovih sadržaja. Naime, i ranije (do 2005.) u dnevnicima RTRS-a hrvatski jezik gotovo uopće nije bio zastupljen, a u dnevnicima RTV F BiH i BHRT-a se emitira sadržaj na jezičnom derivatu nastalom mješanjem službenih jezika u BiH, a koji bi trebao zadovoljiti potrebe svih naroda. Takva praksa "je u suprotnosti s ustav-

15 Odluka Ustavnog suda BiH U - 10/05, Službeni glasnik BiH 64/05

16 Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, Vijeće Europe, 1992., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1997_10_18_121.html (pristupljeno 21. studenoga 2017.)

17 Odluka Ustavnog suda F BiH U-11/06, http://www.ustavnisudbih.ba/hr/open_page_nw.php?l=hr&pid=161 (pristupljeno 23. studenoga 2017.)

nim pravom hrvatskog naroda na vlastite javne ustanove koje bi promicale njegovu kulturu i jezik u Bosni i Hercegovini¹⁸, što je vidljivo i po Odluci Ustavnog suda F BiH U-11/06.

5. Uspostava Javnog RTV sustava u BiH sukladno prihvaćenim međunarodnim standardima

Temeljem analiziranih tema i jezika središnjih informativnih emisija, kao i temeljem strukture zaposlenika (urednika, novinara i voditelja) jasno je da se ovako ustrojenim radiotelevizijskim Sustavom i ovakvim servisima ne ostvaruje pravilo "Z3", "a riječ je 1. o zastupljenosti u programu; 2. o zastupljenosti kadrova; 3.o zastupljenosti jezika"¹⁹ što bi taj sustav činilo javnim medijski servisom i hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini.

Činjenica je da postoje nastojanja u uspostavi televizijskog kanala na hrvatskom jeziku koji bi pokrивao cijeli prostor Bosne i Hercegovine, međutim, pitanje je kako ostvariti tu zamisao. Sustav koji je svojedobno predviđao uspostavu RTV F BiH s dva kanala od kojih bi jedan program emitirao u pravilu na hrvatskom jeziku zadovoljavao bi potrebe Hrvata u BiH. Ipak, logičnije i prihvatljivije rješenje bi bilo da se u sklopu Javnog RTV sustava za područje cijele Bosne i Hercegovine osiguraju pretpostavke za uspostavu kanala na jezicima konstitutivnih naroda u BiH. Takva je inicijativa za kanal na hrvatskom jeziku i pokrenuta u Vijeću ministara već dva puta - prvi put se u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine postavilo veto zbog zaštite vitalnih nacionalnih interesa Bošnjaka, a druga inicijativa još uvijek nije prošla sve procedure, pa je stoga njezin ishod neizvjestan.

Da bi došli do optimalnoga rješenja morali bi se poslužiti iskustvima višenacionalnih europskih država i slijediti modele o sustavima uređenja javnih radiotelevizijskih sustava koji su tamo prisutni. Može to biti belgijski - dezintegrirajući sustav u kojem Flamanci imaju jedan RTV sustav, Valonci drugi, a Njemci, koji nisu konstitutivni narod, imaju treći RTV sustav koji samostalno funkcionira. S obzirom na inicijativu pokrenutu u Vijeću ministara, za koju se smatra da bi Hrvatima najviše odgovarala, za Bosnu i Hercegovinu realno je očekivati uspostavu konsocijacijskog - švicarskog modela što predviđa zajednički, državni RTV sustav koji bi sačinjavala tri odvojena RTV servisa na jezicima konstitutivnih naroda, uz mogućnost osnivanja i zajedničkog RTV servisa kojim bi se osigurala mogućnost informiranja za sve građane BiH. Pritom valja voditi brigu i o iskustvima ustroja drugih javnih djelatnosti. Znajući da je pravo na javno informiranje jedno od temeljnih ljudskih prava bilo bi uputno preuzeti neke odredbe i o ustroju poštanskih organizacija javnoga karaktera i osigurati univerzalnu dostupnost javnog informiranja. Naime, u poštanskom sektoru određeno je da su *univerzalne poštanske usluge* "sve one poštanske usluge koje se obvezno organiziraju na cijelom području Bosne i Hercegovine"²⁰ i koje „... , moraju biti osigurane ... u okviru propisane kvalitete, pod jednakim uvjetima za sve korisnike, bez diskriminacije"²¹. Jednako tako, u telekomunikacijskom sektoru univerzalne usluge su „najmanji opseg telekomunikacijskih

18 Musa, M., Matić, M., Baković, I., *Jezičnostilske značajke idioma u TV dnevnicima bosanskohercegovačkih javnih RTV servisa* u: Identiteti-kulture-jezici, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015, str. 323.

19 Sapunar, M., Vasilj, M., Begić, V., *Programski sadržaji entitetskih emitera Javnoga RTV servisa BiH - Europski standardi ili recidivi državne televizije* u: Identiteti-kulture-jezici, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015, str. 337.

20 Zakon o poštama Bosne i Hercegovine, članak 5., stavak 1., Službeni glasnik BiH, br. 33/05, http://www.rap.ba/tl_files/pdf/zakon_poste_hr.pdf (pristupljeno 12. prosinca 2017.)

21 Zakon o poštanskom prometu Federacije BiH, članak 3., stavak 7., Službene novine F BiH, br. 76/04, <https://www.post.ba/admin/download/Zakon-o-postanskom-prometu.pdf> (pristupljeno 12. prosinca 2017.)

usluga koji je dostupan cijeloj javnosti po pristupačnoj cijeni na cijelom području Bosne i Hercegovine“ čiji se opseg utvrđuje uzimajući u obzir stvarne potrebe građana i poštujući načela objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije i proporcionalnosti.²²

Upravo bi temeljem toga univerzalnost usluge davala pravo pružateljima javnih medijskih usluga na zahtjeve za osiguranje sredstava putem mogućnosti naplate RTV pristojbe, proračunskih izdvajanja i drugih oblika javnog financiranja, jer imaju obvezu emitiranja specifičnih, nekomercijalnih, programa počevši od obrazovnih pa sve do vjerskih.

6. Zaključak

Kako se vidi i iz istraživanja provedenog na informativnim programima sastavnica Javnog RTV sustava BiH i ranijim istraživanjima emitiranih sadržaja servisa toga Sustava na postojećim programima u Bosni i Hercegovini gotovo da i nema sustavno oblikovanih i primjereno emitiranih sadržaja o povijesti, kulturi, gospodarstvu, prosvjeti i tradiciji Hrvata u Bosni i Hercegovini. Zbog toga bi valjalo reorganizirati Javni RTV sustav BiH pri čemu bi se njegove sastavnice odredile kao davatelji univerzalne usluge javnog informiranja kojom bi se moralo dovršiti proces digitalizacije kako bi stanovnici pograničnih područja mogli primiti signal sastavnica toga sustava. Dopršetak digitalizacije bi otvorio prostor u spektru emitiranja i za osnivanje novih televizijskih kanala, što bi omogućilo uređenje Javnog RTV sustava primjerena pluralnom društvu kakvo je bosanskohercegovačko i uspostavu RTV servisa čiji bi programski sadržaji zadovoljavali potrebe Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Kako bi se to ostvarilo nužno je posredstvom tijela EU, u procesu pristupanja Bosne i Hercegovine toj organizaciji, inzistirati na provedbi rezolucija Europskog parlamenta o napretku BiH u pogledu ostvarivanja kulturne i jezične ravnopravnosti, osiguravanjem prava na informiranje i omogućavanjem istinskog medijskoga pluralizma. Rezolucijama je određena dužnost države da osigura političku, institucionalnu i financijsku neovisnost javnih televizijskih kuća u skladu s važećim zakonom i nužnost dovršetka prijelaza na digitalnu televiziju uz poziv na daljnje napore za osiguranje jednake dostupnosti informacija na svim službenim jezicima i jamčenje jednakih prava na javnoj televiziji svim konstitutivnim narodima. Ostvarivanje tih uvjeta nužno je za ostvarivanje slobode izražavanja zajamčene Europskom konvencijom koja je ključni međunarodni dokument i čije su norme sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine pa bi se tako otklonili i postojeći nedostaci u primjeni međunarodnih obveza BiH u pogledu javnog informiranja.

Literatura

- 1 Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1997_10_18_121.html
- 2 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1999_05_6_142.html
- 3 Kübler, F, Medien, Menschenrechte und Demokratie, C. F. Müller, Heidelberg, 2008.
- 4 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, <https://pravosudje.gov.hr/>

²² Zakon o komunikacijama, članak 12. Službeni glasnik BiH, br. 31/03, <https://zak.ba/hrv/index.php?u-id=1272014085> (pristupljeno 12. prosinca. 2017.)

- UserDocs/Images/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf
- 5 Musa, M., Matić, M., Baković, I., Jezičnostilske značajke idioma u TV dnevnicima bosanskohercegovačkih javnih RTV servisa u: Identiteti-kulture-jezici, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015
 - 6 Odluka Ustavnog suda BiH U - 10/05, Službeni glasnik BiH 64/05
 - 7 Odluka Ustavnog suda F BiH U-11/06, http://www.ustavnisudbih.ba/hr/open_page_nw.php?l=hr&pid=161
 - 8 Opća deklaracija o ljudskim pravima, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html
 - 9 Sapunar, M., Vasilj, M., Begić, V., Programski sadržaji entitetskih emitera Javnoga RTV servisa BiH - Europski standardi ili recidivi državne televizije u: Identiteti-kulture-jezici, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015
 - 10 Schiwy, P, Schütz, W., Dörr, Dieter, Medienrecht - Lexikon für Praxis und Wissenschaft, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2010.
 - 11 Schiwy, P, Schütz, W., J., Medienrecht - Lexikon für Wissenschaft und Praxis, Luchterhand, Neuwied - Kriftel - Berlin, 1994.
 - 12 Sofia Declaration on Promoting Independent and Pluralistic Media, <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001095/109559eo.pdf>
 - 13 Tomić, Z., Musa, I., Primorac, M., Podijeljeni medijski sustavi (analiza mainstream medija u Bosni i Hercegovini) u: Identiteti-kulture-jezici, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru, No. 1/2015
 - 14 Ustav Bosne i Hercegovine, http://www.dei.gov.ba/o_bih/default.aspx?id=49&langTag=hr-HR
 - 15 Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, http://www.ustavnisudbih.ba/hr/dokumenti/ustav_precisceni_tekst.pdf
 - 16 Zakon o Javnom RTV sustavu Bosne i Hercegovine, <https://www.parlament.ba/law/DownloadDocument?lawDocumentId=79a8d2f2-618d-4f27-80de-320999ce9260&langTag=hr>
 - 17 Zakon o poštama Bosne i Hercegovine, http://www.rap.ba/tl_files/pdf/zakon_poste_hr.pdf
 - 18 Zakon o poštanskom prometu Federacije Bosne i Hercegovine, <https://www.post.ba/admin/download/Zakon-o-postanskom-prometu.pdf>
 - 19 Zakon o komunikacijama, <https://rak.ba/hrv/index.php?uid=1272014085>